

CENTENARI PICASSO

Es celebrava el centenari del seu naixement. Llavors jo només m'ocupava del Museu de la Ciutat. Alguns despistats es pensaven que es celebrava el centenari de la seva mort. A Ells, certa gent semblava bajaneta. A Ells i a tot arreu. Els del seu grup, diu en Cranes que li van dir; els del meu grup em van dir: a veure si t'hi llueixes. A en Cranes, el cervell li va començar a fabricar bombolles; a mi, el cervell em va començar a fabricar bombolles. Mai no havia confiat gaire en la seva imaginació; mai no havia confiat gaire en la meua imaginació. Es va reunir amb en Sunyer. Què podíem fer? Em vaig reunir amb en Sunyer i amb l'Urbano. Què podíem fer? Els cervells de l'Urbano i d'en Sunyer també van començar a segregar bombolles. Com la soda i el cava. Vaig consultar també en Pepe Riudoms. Malgrat el seu talent com a crític, treballava de funcionari al nostre departament.

Durant les festes majors d'aquell any s'havien editat cartells que anunciaven les festes corresponents i cada cartell reproduïa un quadre de Picasso de les èpoques blava i rosa. Didàcticament s'explicava que durant l'època blava, Picasso era tan pobre que només pintava amb el blau perquè era el color més barat. Sobre la pintura rosa no es donava cap explicació. Les litografies, magníficament reproduïdes, captivaven. Una col·lecció d'aquestes reproduccions —les ja editades i les que s'havien d'editar— podia figurar a l'exposició en homenatge a Picasso que havíem de preparar al nostre museu, però això era poca cosa...

Vam pensar en els nens de les escoles. Podien redactar el que els semblés sobre Picasso. Que dibuixessin algun motiu que hi estigués relacionat, que escrivissin una frase... Un nen va guixar: "Picasso tenia un pinzell. El pinzell tenia pèls. Els pèls eren del pinzell, però el pinzell era de Picasso". I un altre: "Picasso pensava. Pensava a moure's. Pensava a moure el braç. A moure el braç cap a un pinzell. Es va decidir a moure'l. Agafà el pinzell. Doncs no, senyors. Aquest no era Picasso. Picasso pintava. Pintava amb rapidesa". I un tercer: "Picasso va robar el cel blau i va omplir de color blau pobre els seus quadres. Va arrencar una rosa i va pintar tota una època social de rosa. Va dibuixar un cub i va inventar el cubisme. Va agafar la guerra i va

pintar el *Guernica*. Mira que bé!”. Pel que fa al dibuix, els escolars anaven fluixos. Molts mals Guerniques, arlequins desquadriculats, trencaclosques que simbolitzaven el cubisme... “Picasso era un laberint”. Es van copiar entre ells. “Picasso tenia un cisell. El cisell tenia vels. Els vels eren del cisell, però el cisell era de Picasso. Picasso tenia vels perquè tenia cisell”. Els dibuixos, els van calcar. Tots aquests treballs també els exposaríem. “Picasso, com el rei Mides, el que tocava ho convertia en or”. De tota manera, cartells i treballs continuaven sent poca cosa...

Com que encara no havíem pensat res d'original respecte al centenari, vam caure en la vulgaritat d'una exposició, sota el lema Picasso 100, feta per artistes que havien exposat al museu. Igual que poetes i escriptors perden el cul per editar el que sigui i com sigui, pintors i escultors, pel que fa a exposar, ídem. Com a al·legoria picassiana, tots col·locaven al seu quadre o escultura el colom de la pau o la senyora de la torxa del *Guernica*. Alguns, el toro o el cavall d'aquest mateix quadre. Els caps, és clar. Genials! En Sunyer deia: per matar-los. Potser sí que aquesta exposició omplia molt d'espai, però continuàvem notant que era poquíssima cosa...

La Galeria Gaspar va dir que ens deixaria reproduccions dels cartells que anunciaven exposicions de Picasso dibuixats pel mateix Picasso. Això estava millor. Però ens continuava envaint la sensació de poca cosa...

Poca cosa, poca cosa... Ai! Ens adonàvem que hauríem de morir en aquesta abundància de la poca cosa, en aquest cercle ofegat, quan, un dia, sense més ni més, em trobo, quina xamba, el doctor Reventós, que era davant de l'INP d'Ells. Cabells blancs, rubicund i fumador de pipa, era cosí del líder socialista Joan Reventós. Els cosins Reventós havien escrit un llibre preciós situat a la nostra contesa: *Dos infants i la guerra*. Pel que fa al bàndol bel·ligerant que els va tocar viure, en Joan descrivia la guerra des del bàndol republicà i, en Jacint, des del bàndol nacional, sempre des del seu prisma infantil. El doctor Reventós havia escrit més llibres, un dels quals era una biografia del seu pare: *El doctor Cinto Reventós i el seu entorn*. El doctor Cinto Reventós havia estat un pioner de la medicina antituberculosa a Catalunya i a Espanya, el tisiòleg per antonomàsia. El doctor Cinto Reventós va ser el gran amic de Picasso a Catalunya, durant l'època d'Els Quatre Gats. Cinto Reventós i Picasso van ser, a partir de llavors i per sempre, amics fantàstics. El doctor Cinto Reventós havia portat moltes vegades el seu fill Jacint Reventós a veure i a conèixer Picasso. El doctor Reventós fill va mantenir aquesta amistat amb Picasso fins que Picasso desaparegué.

El doctor Jacint Reventós tenia cartes de Picasso a Cinto Reventós, dibuixos de Picasso, fotos inèdites sobre Picasso, un famós quadre de Picasso... Ens ho volia deixar tot. Només hauríem de concertar certes mesures de seguretat a fi i efecte de resguardar mínimament aquell tresor. Jo saltava de content

i en Sunyer també, i l'Urbano i la resta del museu, el mateix. Però a partir d'aquell punt la cadena es tallava i tot eren pegues i contres. En primer lloc, els *zorropotrops* del meu grup em van sortir amb allò del poble que passa gana i jo malbaratant els diners del poble en art burgès. Home, gana? Doncs el poble és a l'atur, insistiren. El meu argument que jo tenia un pressupost per a Cultura i l'art era cultura i que la gana i l'atur eren altres guerres i, per consegüent, altres regidories, no va servir. Llavors els vaig dir que Picasso havia estat comunista tota la vida —del partit?, sí, del partit—, que havia pintat Stalin, el *Guernica* per a la República, el colom de la pau i la guerra de Corea, i a partir d'aquí es van agenollar i li van estar fent reverències.

Els socialistes, esperonats per en Galtones, pensaren que Picasso era una pilota de cuir i no pas un pintor i, per tant, era un golàs que els comunistes els colaven. Així que s'hi oposaven. Els vaig haver d'explicar el parentiu que unia el Reventós metge amb el Reventós polític. A més, el doctor Reventós era socialista i, per tant, no tenia res de sospitós, ans al contrari, per això el gol comunista era també un gol socialista, i que els socialistes de l'Ajuntament de Barcelona marcaven el mateix gol respecte a Picasso, per la qual cosa nosaltres quedaríem a la seva alçada o més alts i tot, amb el nostre gol. Ah!, digueren. A més, vaig dir a en Ramiro que ell inauguraria l'exposició i que això li suposaria una gran publicitat. Ah!, va dir en Ramiro. I que resultava paradoxal que fos l'esquerra la que sempre em fes la *zancadilla* i no pas la dreta. Ah!, va dir l'esquerra; ah!, va dir el savi de l'esquerra, deus voler dir la traveta i no la *zancadilla*. Llavors se'm va despenjar en Lobón amb aquell conte que ell no deixaria que els seus urbans vigilessin el museu, que ja tenien prou feina vigilant la ciutat. No donaven l'abast. Vigilant la ciutat o matant rates i granotes?, vaig voler dir-li, però em vaig limitar a indicar-li que només necessitaríem un urbà nit i dia al museu, cosa que repartida entre tres urbans significaria tres urbans diaris, més dos, matí i tarda, durant les hores de visita... Ah!, va dir en Lobón. Ell es pensava que ens faria falta tota la guarnició per a vigilar la caixa de cabals en què s'havia de convertir el museu; com que li havien dit que tot el que s'hi exposava era un tresor... Vaig estar a punt de contestar-li: ho és, però vaig preferir callar i no tornar a començar.

Picasso començava a ser el meu malson. També el d'en Sunyer. No obstant això, en Sunyer es fregava les mans i deia: "Ja hem posat fil a l'agulla!". Efectivament, l'exposició estava assegurada.

Jo trobava la Guiomar picassiana. Havia abandonat la minifaldilla de cuir i la roba negra, i vestia de colorins i cubista. Picassiana, i no cenetista. Així em va semblar sentir-li-ho dir una vegada. Perdona, Ferran, que et muntéssim el ciri que et vam muntar per una cosa que ja no sóc...

EXPOSICIÓ PICASSO

L'Exposició Picasso va acabar sent una cucada: cartells picassians de les festes majors, treballs escolars, quadres i escultures tema Picasso, gravats i cartells de la Gaspar, tot ho vam ficar dins. Com a plat fort, les cartes de Picasso, els dibuixos de Picasso i les fotos inèdites de Picasso; com a plat bomba, la *Dama Morta* de Picasso... Era com si al cap dels anys, el pintor i el metge tornessin a trobar-se a través de les obres del primer i del fill del segon. Tot el que el doctor Reventós va prometre era allà. Havia costat força, perquè algunes coses eren d'una cosina seva, que primer no les va voler deixar i després sí, altres coses les tenia una mica escampades per aquí i per allà, la *Dama Morta* estava exposada a l'Ajuntament de Barcelona... En Sunyer no dormia i es despertava sobresaltat. La meva dona no m'aguantaria una altra exposició així, va dir. L'Urbano es mostrava igual de nerviós. Jo també. Finalment, el dimecres 28 d'octubre vam inaugurar l'Expo Picasso 100 i els nervis es van començar a calmar. Tot i això, el doctor Reventós, encarregat de fer una conferència aquell dia, va semblar que feia tard i, per un moment, ens vam rosegar el punys. Així que no va ser fins després de la inauguració que ens vam relaxar, i fins després de la clausura que ens va beneir la tranquil·litat. Per compensar els sobresalts que ens provocava, Jacint Reventós ens va sorprendre amb l'aportació a l'exposició d'un bust de bronze de Picasso fet per Gargallo i d'un retrat amb ploma també de Picasso dibuixat per Dalí, dues obres de les quals no sabíem res i amb les quals es va presentar un dia abans d'inaugurar.

Quan li vam argumentar al nostre alcalde el gol polític i publicitari que li representaria inaugurar l'exposició, es va animar, fins i tot massa, però després li va passar l'entusiasme i va estar a punt de plantar-nos. Li vaig demanar que aquell dia, els urbans que ens deixessin, vestissin de gala, casaca vermella i plomall blanc. Un dels urbans era en Terreta. Almenys jo li deia així. Valencià, a mi també em feia valencià. Quan em veia em preguntava per la terreta. L'alcalde i els urbans arribaren abans que el doctor Reventós, però també arribaren tard. Tot allò en què vaig participar mentre vaig ser a Ells va anar sempre agafat pels pèls, com si estigués agafat amb pinces.

Curiosament, i en una inauguració rellevant com aquella, no hi va anar

cap regidor. Ningú no assistia enlloc si no el beneficiava directament. Vaig aconseguir que vingués l'Ardevol. Havia heretat la meua regidoria de Cultura i ara els socialistes n'assumien la ponència. Encara no havien nomenat el regidor successor. Jo volia que l'Ardevol fos present a l'acte. Era com si la ponència continués sent nostra durant el buit de poder. Pensava que allò beneficiaria la imatge del nostre grup. Ara ho veig com una solemne bajanada; llavors, no. La paraula "ponència", no sé per què, em suggeria una gallina ponent ous. Formàvem la taula presidencial l'alcalde, en Sunyer, el doctor Reventós i jo. Vaig fer-hi seure també l'Ardevol, però l'Ardevol fugia, es diluïa, s'esfumava. Emprenyat, no volia parlar.

Presentà l'acte en Sunyer. Va llegir la seva presentació. Sempre preparava el que havia de dir. Totes les exposicions celebrades en aquell museu havien estat relacionades amb la nostra ciutat. En una exposició sobre Picasso, això era difícil. Havia investigat, però Picasso mai no havia trepitjat Ells. Llàstima. En canvi, Picasso va retratar Busquets i Punset, pedagog d'Ells —una escola portava el seu nom—, i nosaltres teníem al nostre museu una reproducció d'aquest quadre, després el veuríem. A més, una senyora ellenca que dirigia la galeria Sira de Barcelona havia estat amiga de Picasso. No només teníem una fotografia de tots dos junts, que també exposàvem, sinó que havíem trobat diaris ellencs de l'època que al·ludien als dos personatges. En Sunyer sabia que tot allò era situar Picasso a Ells amb calçador, però per a tots nosaltres representava un alt honor picassià.

La conferència del doctor Reventós resultar ser un anecdotari lluminós sobre el Picasso que ell havia conegut a través del seu pare. Va ressaltar-ne la qualitat d'andalús i de català, tot alhora, al·ludint al fenomen de la immigració com a catarsi, establint paral·lelismes entre el pintor i el seus paisans arribats constantment a Catalunya, cosa que va situar Picasso al paradigma correcte i perfecte de la integració. Picasso parlava català, encara que el parlés com un municipal. Jo pensava en els dos del plomall, a peu dret, a la porta del museu, l'un un papissotejant en andalús i el de la terreta amb el seu "xe" valencià. A vegades, quan els Reventós visitaven Picasso a França, trobaven envaïda de gent la seva finca de la Califòrnia. Picasso, llavors, marxava amb tothom a dinar. A la porta feien guàrdia fotògrafs i periodistes vinguts de tot el món. Esperaven que Picasso es mogués per moure's ells. Semblaven aquell núvol de mosques que porten els braus a la creu i que voleien seguint la carrera quan l'animal arrenca. Al restaurant ocupaven diverses taules. En acabat de dinar, Picasso pagava fent un gargot en un tovalló de paper i el firmava. L'amo del local quedava encantat i li regalava una ampolla de vi, a més de fer-li salutacions i reverències. Van ser els Reventós que van presentar el pintor Tàpies a Picasso. En Tàpies va explicar que tenia un Picasso que li havia costat molts Tàpies. Picasso el va esclafar en assenyalar que a la pintura encara hi

havia categories i classes. Després li va saber greu aquell exabrupte i ho va arreglar dient que era el Goya de la pintura abstracta.

Quan Picasso intentava pagar treballs que li feien o retribuir el que fos, ningú no volia diners trinco-trinco, sinó xecs signats per ell. El seu compte mai no minvava, perquè els xecs, en lloc de cobrar-los, se'ls venien o els guardaven. Vivia envoltat de gent estrofolària, una espècie de cort de palau. Hi va haver un picador de toros que va abandonar la plaça de braus per seguir-lo incondicionalment. Ja vell, va voler tornar a Espanya. Llavors Picasso li va regalar un quadre seu. Te'l vens i amb el que et donin muntres un negoci. L'endemà li va trucar i li va comprar el quadre pel doble del que valia. Havia pensat que el picador se'l malvendria. La cèlebre cabra de Picasso corria deslligada per la casa, omplint-la de cagallons; es pixava per tot arreu i se li menjava els dibuixos, els gravats i les aquarel·les. Els seus excrements valien una fortuna. En Reventós va rematar la seva xerrada preguntant a l'alcalde que dediqués un carrer o una plaça de la ciutat al pintor amb una placa que posés: *A Pablo Picasso, andalús i català*.

Jo vaig haver de parlar —només breument— sobre els detalls de l'autèntic material Picasso que havíem aconseguit, perquè quan passaríem a veure-ho no hi hauria suficients guies per a detallar tants detalls a tants visitants. Sense la generositat del doctor Reventós, allò no hauria estat possible. Vaig donar suport a la seva petició de dedicar un carrer o una plaça al pintor. Recordava allò d'aquell monument a Picasso que s'havia projectat i que no s'havia pogut realitzar per culpa d'en Galtones, que l'havia boicotejat, però això ho vaig callar.

En Ramiro va estar insípid quan va fer el seu parlament de tancament. Ell mai no es preparava res. Va picotejar tot el que va poder del que havíem dit els altres i ho va regurgitar malament. Picasso va ser un il·lustre migrant andalús que va deixar empremtes lluminoses per tot arreu on va passar, entre altres llocs, la ciutat d'Ells. Feia seva la petició de posar un carrer i una plaça i un placa al seu nom, i em va pregar que cursés una carta al consistori que recordés la promesa. (Ho vaig fer, i com si res). Novament vaig intentar que hi intervingués l'Ardevol, però no ho vaig aconseguir.

El millor que exposàvem era la *Dama Morta*. Estava valorada en seixanta milions de pessetes. S'exhibia en un cavallet i un urbà feia guàrdia constantment a fi que no la toquessin ni la robessin. Els municipals es mostraven orgullosos de la seva guàrdia al costat d'aquell tresor concret. “Jo no hi entenc, de pintura —deien— i a mi el quadre no m'agrada, però deu ser molt bo”.

—Per què?

Et feien l'ullet.

—Collons, perquè val cent milions de pessetes!

A mesura que passaven els dies, el cos municipal l'anava encarint.

No els agradava ni la dona morta ni la resta de coses.

El doctor Cinto Reventós havia portat una vegada Pablo Picasso a l'hospital de Sant Pau. Al dipòsit de cadàvers, una morta el va impressionar. Més tard l'havia de pintar de memòria: una dama morta i blava. Entre els dibuixos de Picasso hi havia un retrat de Cinto Reventós fet amb carbó. Dibuixat cap al 1900, l'època d'Els Quatre Gats, Picasso l'havia datat, dedicant-lo al seu amic, al 1958. Les cartes de Picasso estaven emmarcades, protegides per un vidre. Se n'exposava la cara més cridanera, la que mostrava més dibuixos. A vegades, totes dues cares eren interessants. Una fotocòpia de la cara oculta recomponia aquell tresor epistolar. Picasso intentava explicar tot el que passava. Quan les paraules no li eren suficients, apel·lava als dibuixos, fets amb llapis de colors, en la línia de Toulouse-Lautrec. Quan donava notícies d'algun amic en comú, per si en Cinto no el recordava, li escrivia: aquest, i l'hi dibuixava. Una vegada, en un bar, rememorava algú, que l'altre —no sé si el doctor Cinto Reventós o el pintor Miró— no sabia ben bé a qui es referia. Picasso, sobre el marbre del vetllador, el va dibuixar. Barbeta, boca, nas, ulls, front, ho va dibuixar de cara a en Cinto Reventós o a Miró i de seguida van saber, fos qui fos, de qui es tractava.

A les cartes al seu amic, Picasso no només li dibuixava gent que tots dos coneixien, sinó persones conegudes només per Picasso, com un cambrer del bar on havia fet el vermut, alt, prim (“gànguil”, escrivia Picasso), a més de nassut, o la portera d'allà on tenia l'estudi, o qualsevol vianant... També una florista, a qui sobresortia el “caparró” (a Picasso se li havia enganxat el “caparró” català; descrivia les persones també ortogràficament) per entre el bosc de flors. I una noia que havia conegut i que jo trobava que s'assemblava a la Guiomar. Portava una faldilla apedaçada camaleònicament i Picasso deia que havia resultat ser la musa dels dadaistes, perquè es deia Dada (els dadaistes li accentuaren la segona “a”), de la mateixa manera que un fregall i les seves difuminacions culinàries eren la musa dels impressionistes (no ho dibuixava); una galleda, la dels cubistes (també escrivia “galleda” en català, que emocionant per a tots nosaltres!); un galifardeu arrugat de la inquisició, la dels expressionistes (aquest sí que el dibuixava, encara que el dibuixava com un natzarè de Setmana Santa); una carrossa barroca, la dels modernistes (el dibuix representava un cotxe de morts arrossegat per cavalls); i un guàrdia civil menjant-se un tomàquet, la dels *fauves* (el dibuixava sota aquesta borratxera de colors: tricorni negre, corretges grogues, uniforme verd i un tomàquet vermell.)

Les fotografies sobre Picasso havien estat fetes pel doctor Reventós i per familiars i amics seus. Encara que eren inèdites, no eren gaire originals. Picasso en una banyera, Picasso dutxant-se, Picasso en samarreta, Picasso en calçotets, Picasso amb màscara, amb un gat, a cavall d'una cabra, grups de

Picasso i el seus visitants, entre ells un doctor Reventós molt jove, Picasso pintant, disfressat de torero, disfressat de pallasso, de Charlot, amb barret de picador, amb barret de bisbe, amb barret de capellà...

En Pepe Riudoms va buscar diversos conferenciants durant els dies que va durar l'Expo, conferenciants de prestigi, entre els quals hi era ell mateix. En Corredor-Matheos va parlar del Picasso escultor i ceramista. La màgia de les seves paraules va consistir a fer-nos oblidar que Picasso era pintor, a fer que lluïssin les seves escultures i ceràmiques de tal manera que Picasso quedava com si mai no hagués pintat, hagués pintat poc o no tingués importància tot el que va pintar i com ho va pintar. En Corredor-Matheos somreia maliciosament davant la teranyina en què ens havia embolicat. Picasso havia destruït els camins de l'art, uns camins que ningú no es veia capaç de recuperar o reprendre. L'art havia tornat a començar a partir d'aquest trencament.

Una altra conferència la va fer el crític d'art Daniel Giralt-Miracle. Va parlar en català i va passar diapositives sobre Picasso i la seva obra, tot ben amè i documentat. Hi havia molt de públic. Picasso va arribar a pintar uns vint mil quadres, això sense comptar els nombrosos dibuixos, gravats, linòleums, escultures, ceràmiques i altres mostres d'art, com decorats, màscares, joies, escrits, il·lustracions, cartells, etcètera. Què devia amagar, l'etcètera?

El dia abans, mig milió d'*ultres* havien assistit a Madrid a l'acte que els feixistes havien organitzat a la plaza de Oriente.

En Pepe Riudoms va predicar sobre el Picasso menor, el de les cartes, el de certs escrits literaris —obres de teatre, poemes—, el dels decorats de ballet, el de les màscares, el dels dissenys de vestits, el de l'“etcètera”, el d'una resta d'obra que en qualsevol altre artista hauria estat una al·lucinació i una consagració i en ell era una cueta, un petit afegit d'un home que va ser capaç de fer tantes coses que la seva mare, ja un dia, al començament de tot, li havia escrit: “*Hijo mío, me han dicho que estás componiendo una ópera. De ti me lo creo todo. Si un día me dicen que has cantado misa, también me lo creeré*”. En Riudoms va assegurar que no volia explicar el que mai no s'explicava de Picasso, i que ell no ho explicaria, perquè el que explicava allà era com si no ho expliqués. Li agradava anar de putes. Tant com a Pau Casals i a Nonell. Tots tres van ser sifilítics. Qui treballa molt no té temps d'estimar gaire. Picasso va treballar molt i va estimar molt. Estimà molt perquè sempre va ficar la dona de torn al seu hàbitat. Feia que correguessin despullades pel seu entorn. Amb una mà pintava i amb l'altre els tocava el cul. Un dia es va presentar inesperadament el torero Luis Miguel Dominguín a la Califòrnia, i es va trobar la Jacqueline tal com la seva mare la va parir, i ella, sorpresa, es va posar les mans sobre el pubis i va retrocedir fins que va desaparèixer. En Riudoms no volia explicar més coses per no ferir susceptibilitats. Demanava perdó per haver explicat el que no volia explicar i que era com si no hagués explicat.

L'èxit de l'Exposició Picasso superà els càlculs que havíem fet nosaltres, els de museu: en Sunyer, l'Urbano, la Sara, en García, jo... En Miraflores continuava als llimbs telefònics de la seva ex; els de l'Ajuntament continuaven amb les seves diatribes; la ponència de Cultura subsistia sense regidor; l'Ardevol esperava que el reposessin al càrrec; jo em tancava cada vegada més en la pols del museu, en els claus amb la Marisa i en somiar fotre un clau amb la Guiomar. Els de la regidoria, quan et veien, si se'n recordaven, i per urbanitat, sobretot el d'Urbanisme, et deien: he de passar a veure la "teva" exposició. Ja no era Picasso qui exposava, sinó jo. Confiava que vindrien abans del tancament.

L'exposició va ser ultravisitada, d'una manera especial per les escoles, no només d'Ells, sinó de fora. No donàvem l'abast atenent-les, fent-los de guia, particularment l'Urbano i en Riudoms, i també en Sunyer.

Una de les escoles que ens visità va ser la de la meva filla. Van anar amb autobús des de la Zona Costanera fins a la plaça d'Espanya. Jo els esperava allà. Vam agafar el tren del Carrilet. Exultaven entusiasme i vitalitat. Jo em mirava les noies i veia com serien de grans, com les veïnes que tinc a l'escala. Llavors cridaran per altres coses i seran més bajanetes. Una altra professora de l'escola de la meva filla va anar directament al museu amb un altre grup d'alumnes. Es deia Emma i era filla d'un municipal nostre. Van visitar l'exposició i el museu en tres tandes. El batibull i l'atapeïment anaven al complet. Continuaven fent merder, però en silenci. No es centraven ni paraven atenció al que se'ls explicava. Estaven contents pel fet d'haver sortit d'escola, cosa que convertia el dia en un dia fora del normal.

Uns mil estudiants desfilaren pel museu aquella jornada. Les escoles s'afanyaven a demanar dia i hora veient s'acostava la clausura de l'exposició. Vaig decidir prorrogar-la. Els socialistes no ho van voler. Distrèiem massa els urbans. Les rates devien estar augmentant. Jo pensava que l'últim dia, l'aglomeració seria de por.

La situació més picassiana va ser la visita d'una escola d'esquizofrèncics. La Lola havia parlat de l'exposició a la senyoreta Montserrat, antiga catequista de la parròquia del Castell, i li va dir que podien visitar-la les escoles. La senyoreta Montserrat, que es va casar, va tenir fills i era àvia, continuava amb les seves filantropies i caritats. Respecte a aquesta escola no recordo en què els ajudava. El cas és que els parlà de la nostra exposició i decidiren veure-la. Vaig anar al carrer de Freneteria, on hi havia l'escola. Els esquizofrèncics omplien amb agulles unes capsetes. Amb aquella terapèutica guanyaven també uns quants diners. El director tenia sobre la taula de treball un retrat de Sant Vicenç de Patül. Ni el metge, que era ell, ni les assistents socials que atenien aquells malalts cobraven per la seva feina. Jo havia oblidat la caritat, etapa social superada. Les traves municipals per a ajudar els que cada cop estaven

més marginats —més quantitat i major marginació— em van fer contemplar amb goig aquella escola i aquells tallers.

El director em va explicar que la paraula esquizofrènia sona violenta, igual que si fos l'últim grau de la bogeria. No. Els esquizofrènics trenquen la seva personalitat i n'adquireixen una altra. Senten veus, sorolls. Es pensen que si patatim, que si patatam. Jo m'anava sentint esquizofrènic. Em notava l'eunuc de la Lola, el marit de la Marisa, l'amant de la Guiomar, l'assassí d'en Galtones, el bajanet útil del meu grup, l'ase dels cops dels *zorropotrops*, el putejat del socialistes... Hi havia esquizofrènics de totes les edats. Uns quants tenien aspecte de beneïts; altres, de summament llestos. Quan arribés a casa em miraria al mirall.

Vam anar caminant des de l'escola fins a la plaça de Catalunya i amb tren fins la Rambla Ella. El museu era al costat. Et pensaves que algun es despistaria. No calia patir, van dir els educadors; portaven les seves dades personals, per si de cas, i sabien anar sols on convingués i com fos. L'Urbano els va ensenyar l'exposició i el museu. Picasso els va seduir. L'entenien divinament. Tot Picasso en si l'interpreta ren de dues o tres maneres a la vegada. S'hi sentien identificats. Picasso era com ells. No només havien passat una tarda distreta, sinó fascinant.

El municipal que teníem vigilant al matí era un xicot jove de Fuerza Nueva. Sempre llegia. Una vegada es va deixar el llibre sobre una vitrina on s'exhibien monografies de Picasso. Vaig sentir curiositat. S'estava devorant el *Mein Kampf*. Havia perdut dos o tres dies de festa a fi d'assistir a la concentració de la ultrada a Madrid. Indignat amb la premsa perquè uns diaris assenyalaven que hi havien assistit cent noranta mil persones i altres, dues-centes mil, assegurava que —mentida podrida!— se n'hi havien reunit un milió. Com era que llegia aquella porqueria? Va contestar que com era que homenatjàvem aquell roig. Qualsevol dia, aquell fanàtic m'apunyalaria la *Dama Morta* o qualsevol altre Picasso. Vaig demanar a en Lobón que me'l rellevés. En Lobón es va posar a riure: tots pensen més o menys com ell.

Jo desitjava que Guiomar visités l'exposició. Sabia que la visitaria. Intuïa que vindria per Picasso, però també per mi. Temia que vingués quan jo no hi fos. Tothom em deia: com t'entusiasma, Picasso.

La Guiomar va arribar un matí primaveral a les acaballes d'aquell mes d'octubre. Portava els cabells de color pastanaga, els llavis marrons, una arracada rodona i una altra de triangular, la faldilla llarga i ampla com la vela d'una fragata que portava estampat tot el *Guernica*, a l'estil del *Sant Sopar* de Leonardo da Vinci. Pintat amb acrílic, l'hi havia estampat en Pintamones. Quan m'hi vaig acostar, contemplava la *Dama Morta* i l'urbà li llançava floretes.

—En lloc de vigilar aquesta mamarratxada podien haver-me posat d'escorta teu.

—Tu sí que ets un mamarratxo, imbècil de merda.

Cada vegada que sentia parlar la Guiomar em disgustava. A l'urbà se li havien posat els ulls com taronges, com si li haguessin clavat a la barbeta una fulla d'afaitar. Vaig dir:

—Si no fos perquè només queden cinc dies d'expo, demanaria que et rellevessin —i a la Guio—: Et faré de ciceró.

—Què dius que em faràs?

Volia que veiés la seva doble.

—Fixa't —va dir ella en veure-la—. Tinc una faldilla igual, igual. També me l'ha pintada en Pintamones. Si ho arribo a saber, me la poso.

—Que hi ha alguna cosa, entre tu i en Pintamones?

—Jo? Amb aquella mona pintada? Va, no fotis.

Una altra vegada, en mi, el defalliment.

—Torno de seguida.

Se'n va anar i va tornar amb la faldilla de pedaços posada, exacta a la que va pintar Picasso. De nou em vaig recordar dels camaleons.

En Ramon Urbano havia dit, referint-se a la Guiomar:

—No té cap urbanitat.

I en Sunyer:

—Sembla un carnestoltes...

I la Sara:

—Ave Maria Puríssima!

I en García:

—En canal, com pesàvem a l'escorxador, no passaria de l'unça.

I en Pepe Riudoms:

—És una naif!

I en Miraflores:

—La meva ex!

—Com? La teva dona, la Guiomar?

—No. Que està tan tocada de l'ala com ella.

La Guiomar continuava mirant la Guiomar de Picasso. Observava la faldilla i només deia:

—Exacta —Movia el cap—. Exacta.

La cara, no la trobava ni exacta ni semblant.

—Jo porto ulleres. Les lents em mataven viva.

—Tu ets més maca —li vaig dir.

—Que potser te'n vols anar al llit amb mi?

—Dona, així...

—Tu veuràs si així o aixà.

Vaig tornar a encongir-me, com quan va passar allò dels pals de la poli, com poc abans.

—He dit així o aixà, no aquí.

Em vaig encongir. M'havien clavat la fulla d'afaitar a l'estómac.

—T'has posat vermell.

—Has de ser una mica més delicada.

Em va mirar, jo hauria dit que maliciosament i tota animada.

—Ho seré.

I em va dir això tan complaent:

—Però tu t'has de deixar estimar —I va afegir—: Deixar-te estimar com l'altre vol, no com tu vols que t'estimin.

L'últim dia de l'exposició, el dilluns, hi van desfilars més escolars que mai. La celebració ens havia resultat barata, a més de reconfortant, unes dues-centes mil pessetes. Les assegurances —assegurar les cartes, els gravats, el quadre i els dibuixos de Picasso— van fer l'agost. Va passar tanta gent a visitar-la que el terra del museu va quedar deslluït i gastat.

Al butlletí de novembre-desembre editat per l'Ajuntament sota la batuta d'en Galtones, s'hi mencionaven totes les activitats municipals dels dos mesos anteriors, totes menys la de l'exposició. Tampoc no va passar a visitar-la cap regidor. Va quedar pendent, per sempre, posar el nom de Picasso a una plaça o un carrer, aixecar-li un monument i portar Rafael Alberti a recitar, malgrat que Alberti havia consentit venir a Ells quan en Pepe Riudoms li ho va proposar...

Pensant en la Guiomar pensava —pensava i pensava pensant— que és més fàcil que una dona accepti anar-se'n al llit amb tu que no pas trobar el lloc on fer-ho. Durant els dies que va durar l'Expo Picasso 100 va brillar un sol esplèndid, almenys sobre el museu. També pensava que parlar amb el consistori municipal —l'expo n'havia estat una bona mostra— era com parlar amb un autobús buit.

Quan vam clausurar l'exposició, la *Dama Morta*, a ull dels urbans, valia set-cents milions de pessetes...